

Hoger onderwijsmodule persoonlijke financiën Een samenvatting¹

Lesgeven over financiële geletterdheid

Deze module laat leerlingen kennis maken met de belangrijkste concepten en problemen met betrekking tot specifieke levensgebeurtenissen die kunnen plaatsvinden in het financiële leven van een persoon. Het omvat vijf cases:

1. Een opleiding volgen en een baan krijgen
2. Het plannen voor een gezin en kinderen
3. Onroerend goed kopen en een zaak opzetten
4. Pensioenplanning
5. Beslissingen nemen over verzekeringen

De module is bedoeld voor bachelorstudenten met een beperkte achtergrondkennis in economie en financiën. Elke case kan van tevoren worden verspreid en is zo gestructureerd dat elke deelnemer (of groep deelnemers) aan elke taak moet werken. We raden aan om groepen van maximaal 3 of 4 studenten te maken. De deelnemers moeten de casus voor de les lezen en eraan werken voordat ze naar de les gaan om voorgestelde oplossingen voor de taken te ontwikkelen. Het geschatte huiswerk voor het ontwikkelen van dergelijke oplossingen is 3 of 4 uur. De tijd tijdens de les (ongeveer 2 uur) moet worden besteed aan de plenaire bespreking van de casus. Hieronder de geschatte tijdsbesteding:

Tijdsbesteding	Activiteiten
20 min.	Illustratie van het casusprobleem (synthese), preliminaire vragen
1 uur	Elke deelnemer / groep illustreert de oplossing. Ze moeten een powerpoint-dia's maken en deze gebruiken voor de presentatie. Aan het einde van elke presentatie is er een korte discussie onder leiding van de docent. In deze articulatie kunnen maximaal 3 groepen presenteren (10 min per presentatie).
40 min.	De docent presenteert de voorgestelde oplossing en bespreekt deze met de studenten.

---

¹ EUFin

Personal Finances (Teacher version)

Teaching cases of financial literacy and teaching notes
2021, E-Book (PDF), ISBN 978-3-8309-1469-3

1. Case: Een opleiding volgen en een baan krijgen

De case richt zich op de planning van de financiële toekomst van een 14-jarige jongen, Ahmed uit Nederland, die software engineer wil worden. Hij wil zijn Bachelor diploma halen aan de Hogeschool van Amsterdam.

Gedetailleerde uitleg en tabellen van de meest gebruikte financiële producten zijn voorzien van een beschrijving van Ahmed's kosten van levensonderhoud en budget. De studenten krijgen een gedetailleerd overzicht van de geschatte kosten van deze 4-jarige cursus, bijvoorbeeld de verwachte kosten van levensonderhoud, het collegegeld en de verwachte inflatie. Aan de inkomenskant wordt naast zijn mogelijke inkomen uit een deeltijdse studentenbaan gewezen op de mogelijkheden van de studielening van de overheid, evenals op verschillende manieren om te sparen en te investeren.

De studenten wordt gevraagd om bij aanvang van hun studie het bedrag te berekenen dat Ahmed nodig heeft. Ze zullen ook de niet-financiële voor- en nadelen bespreken van de verschillende gegeven opties, bijvoorbeeld sparen met of zonder opnamebeperkingen.

Ook wordt in detail rekening gehouden met de financiële situatie van de familie van Ahmed. Wat gebeurt er als ze besluiten hun spaargeld te gebruiken voor Ahmed's studie? Zijn ze beter af met enkelvoudige rente of samengestelde rente, of misschien door het geld in obligaties te beleggen? Ahmed's jongere broers en zussen kunnen in de toekomst ook kiezen voor een hogere opleiding, dus het kan ook verstandig zijn om een persoonlijke lening of doorlopend krediet aan te gaan. De studenten berekenen de financiële implicaties met de gegeven, duidelijk omschreven opties. Er wordt ze gevraagd om in diagrammen de implicaties zichtbaar te maken en de resultaten te bespreken.

Na het afronden van zijn 4-jarige bachelor kon Ahmed zich aanmelden voor een 2-jarige masteropleiding. Nog twee jaar tijd en geld investeren, maar zal het op de lange termijn zijn vruchten afwerpen? De studenten wordt gevraagd dit te onderzoeken.

De student kan:

- vormen van sparen met of zonder opnamebeperkingen beschrijven (begrijpen);
- het verschil uitleggen tussen enkelvoudige en samengestelde rente (begrijpen);
- rente van een spaarrekening berekenen op basis van enkelvoudige rente (toepassen);
- de contante waarde en de eindwaarde voor een geldbedrag op basis van samengestelde rente (pas toe) berekenen;
- de toekomstige en de contante waarde en de periodieke termijnen voor gespaard sparen (toepassen) berekenen;
- overdraagbare effecten beschrijven zoals aandelen, obligaties en aandelenopties (begrijpen);
- het verschil uitleggen tussen risico en rendement op investering voor het sparen van overdraagbare effecten (begrijpen);
- verschillende opties voor consumentenkrediet beschrijven (begrijpen);
- de financiële gevolgen van consumentenkrediet voor de kredietnemer beschrijven (begrijpen);
- reguliere rentebedragen, reguliere aflossingsbedragen en de resterende schuld voor de verschillende opties van consumptief krediet (pas toe) berekenen;
- een gefundeerd besluit nemen over de financiering van een studie (evalueren);

2. Case: Het plannen voor een gezin en kinderen

Deze case begeleidt de studenten bij het werken aan enkele belangrijke, fundamentele concepten van financiële geletterdheid. De case stelt de studenten in staat op te treden als de vader / moeder van een middenklasse gezin in een West-Europees land waar ze te maken krijgen met enkele typische situaties en problemen rondom financieel beheer.

De deelnemers moeten een gefundeerd betoog opzetten rond drie hoofdthema's (die de belangrijkste leerdoelen van de case vertegenwoordigen):

1. De huidige economische en financiële situatie van het gezin mag niet als vanzelfsprekend worden beschouwd. Er kunnen onverwachte gebeurtenissen plaatsvinden die de stabiliteit en het toekomstperspectief van economisch en sociaal welzijn onder druk zetten. De huidige levensstijl moet met deze mogelijkheid rekening houden en flexibel genoeg zijn om kortstondige schokken op te vangen.

2. Bij het plannen van de toekomst zijn twee elementen fundamenteel. Enerzijds moet de familie in staat zijn de lopende kosten te voorspellen in verhouding tot de opbrengsten. Aan de andere kant zijn investeringen belangrijk. Bovendien presenteert de toekomst scenario's die meer geld vergen dan momenteel beschikbaar is - er moet een planning worden gemaakt om de gewenste doelen te bereiken.

3. Plannen aanpassen en investeringen realiseren, impliceert afwegingen. Vandaag meer uitgeven vermindert automatisch de mogelijkheid om voor morgen te investeren - en vice versa. Maar ook als er sprake is van een prudentiële (geduldige) houding, kan het zo zijn dat verschillende gezinnen verschillende keuzes maken. De reden is vrij eenvoudig: verschillende individuen / gezinnen hebben verschillende voorkeuren. De voorkeursstructuur bepaalt de manier waarop individuen en familie hun consumpties en investeringen daadwerkelijk ontwikkelen.

3. Case: Onroerend goed kopen en een zaak opzetten

Het idee achter deze case is dat studenten leren filteren door de enorme hoeveelheid informatie die op het net te vinden is vanuit de wens om een huis te kopen. Ze kunnen ervoor kiezen om individueel of in kleine teams te werken, uitgaande van de voorbeelden in bijlage 1, als die te veel verschillen van de gemiddelden van uw context (land), aarzel dan niet om deze aan te passen. De keuze van het personage is één ding, de keuze van het huis is de volgende. Natuurlijk moeten beide keuzes kloppen. In een volgende fase bladeren de studenten door de informatie op zoek naar een goede manier om de woning te financieren. Ter afsluiting van deze casus kunnen studenten hun uitgangspunt en conclusies presenteren.

Werken aan ondernemerschap vraagt om een activerende aanpak waarbij studenten zichzelf ontdekken, zelf oplossingen formuleren en strategieën bedenken.

Onderwijsinstellingen die jongeren willen voorbereiden om een bedrijf te starten (of over te nemen), moeten potentiële starters de kennis, vaardigheden en attitudes bijbrengen die nodig zijn om een bedrijf te starten met een redelijke kans op succes.

De student kan:

- een huis kopen
- een definitie van een hypotheek geven(onthoud);
- verschillende soorten hypotheek benoemen (begrijpen);
- de belangrijkste factoren classificeren die de bank gebruikt om te beslissen over een hypotheek (begrijpen);
- informatie op het internet op waarde selecteren die verbonden zijn met de aankoop van een huis (toepassen);
- Een klein bedrijf beginnen

- de keuze tussen een beroep als zelfstandige of een loopbaan als werknemer afwegen (evalueren);
- zijn / haar ondernemerscompetenties beoordelen en de resultaten toelichten (evalueren);
- een projectvoorstel ontwerpen waarin het idee en de plannen (commercieel, organisatorisch en financieel) worden uitgelegd (creëren).

Zakelijk spel

- Door een Business Game te ervaren kan een student de volgende leerresultaten gebruiken en behalen:
- (bedrijfs) economische uitdagingen met praktische relevantie identificeren en deze relateren aan in het veld ontwikkelde inzichten (begrijpen);
- theorie en praktijk aan elkaar koppelen (begrijpen);
- inzicht krijgen in verschillende aspecten van het besturen van een bedrijf en de interne relaties (begrijpen);
- de fundamentele theorieën en processen in het bedrijfseconomisch denken kennen en deze kunnen implementeren in een gesimuleerde zakelijke context (toepassen);
- een masterbudget maken op basis van een gegeven beginsituatie en verschillende gegeven hypothesen (analyseren);
- hypothesen formuleren in een gesimuleerde bedrijfscontext op basis van gegeven bedrijfseconomische en economische prognoses (evalueren);

- door in teamverband te werken leren studenten ook actief bij te dragen aan een gezamenlijk resultaat, initiatief te nemen en verantwoordelijkheden te nemen (solliciteer).

4. Case: Pensioensplanning

Individuen over de hele wereld worden geconfronteerd met keuzes die hun welzijn tijdens de pensioenleeftijd, ongeacht de specifieke elementen en nuances van het pensioenstelsel in hun land. In deze specifieke casestudy worden studenten uitgedaagd om na te denken over hoe ze de pensioenleeftijd kunnen plannen als lid van een jong huishouden binnen het Estse pensioenstelsel. Deze zaak gaat over het berekenen van toekomstige pensioenen met behulp van de informatie die in de zaak is verstrekt over twee jonge mensen - Linda en Kalev. Ze hebben verschillende verwachtingen over hun toekomstige baan, inkomen, levensverwachting en pensioenleeftijd. Alle informatie die hiervoor nodig is, staat in de koffer. Ook de bijzonderheden van het pensioenstelsel worden gegeven op basis van het Estlandse pensioenstelsel dat drie pijlers heeft: de eerste pijler is een staatspensioen dat iedereen zal krijgen; Pijler II is een verplicht pensioen met kapitaaldekking (6% van het jaarinkomen wordt geïnd in het zelfgekozen pensioenfonds); en pijler III is een vrijwillig pensioenfonds. Alle informatie over het systeem wordt in de koffer geleverd. Studenten kunnen echter veel keuzes maken - welke pensioenfonds moeten ze overwegen; gebaseerd op de 75% -regel of op een permanent inkomen. Er is dus geen enkele manier om de zaak op te lossen.

Omdat het de bedoeling is om studenten een realistische kans te geven om te leren van een casus, moeten ze nadenken over de keuzes en de gevolgen daarvan in het licht van persoonlijke pensioenplanning. Ze zullen worden voorgesteld aan een aantal personen namens wie ze de keuzes moeten maken, evenals de bijzonderheden van het huidige Estse pensioenstelsel. Zoals met elk systeem, heeft ook het Estse systeem zijn kenmerken die studenten moeten kennen om de weloverwogen keuzes te maken die van invloed zijn op het financiële welzijn van het paar. Studenten hoeven zich geen zorgen te maken dat hun geboorteland in sommige regio's verschilt van Estland, omdat ze hebben geleerd hoe ze binnen één systeem keuzes kunnen maken, en ze die ook in hun eigen nationale setting kunnen maken. De docent kan studenten vragen om achtergrondinformatie over het pensioenstelsel in hun eigen land te verzamelen om te vergelijken en te contrasteren hoe hun keuzes zouden verschillen van de Estlandse keuze in de specifieke nationale setting.

Deze case gaat over pensioenplanning. De student neemt de rol van een jongere (man of vrouw of als gezin) op zich in een specifiek pensioenstelsel. Deze case leert de student hoe hij langetermijnplannen kan maken - keuzes uit verplicht en vrijwillig pensioenfonds uitgaande van bepaalde inkomensstromen en voorkeuren voor de toekomst.

De student kan:

- uitleggen wat het verschil is tussen pensioenstelsels met een kapitaaldekkingstelsel en pensioenstelsels met een omslagstelsel (begrijpen);
- toekomstige en contante waarde van pensioenbetalingen berekenen (toepassen);
- de financiële implicaties van de pensioenplanning beschrijven (begrijpen);
- de uitdagingen van het pensioenstelsel met betrekking tot vergrijzing en demografische veranderingen beschrijven (evalueren).

5. Case: Beslissingen nemen over verzekeringen

Het leven brengt ons permanent onverwachte situaties. Het is een gewaagde maar prachtige reis vol nieuwe avonturen. Om het gelukkig te overleven, is het van vitaal belang om rekening te houden met dit risico en om ons best te doen om mogelijke schade aan onze gezondheid en eigendommen te minimaliseren. We moeten anticiperen op mogelijke levensgebeurtenissen en voor elke levensgebeurtenis de meest geschikte verzekering af sluiten. Een risico is iets dat ons blootstelt aan gevaar, letsel of verlies. We worden elke dag geconfronteerd met risico's en vaak kunnen deze risico's een financiële impact hebben op ons leven. Ziek worden, een been breken, een auto-ongeluk krijgen of een huisbrand zijn voorbeelden van risico's die ieder van ons kunnen overkomen. Als we de volledige kosten voor doktersbezoeken, operaties en autoreparaties zelf zouden moeten betalen, dan zou dat een aanzienlijke financiële last in ons leven kunnen zijn. Om zich te beschermen tegen de financiële gevolgen die aan deze risico's zijn verbonden, kiezen mensen om verzekeringen af te sluiten. Verzekeringopolissen verminderen het financiële risico van een persoon op gebieden als gezondheid (medische verzekering), reizen (reisverzekering), auto's (autoverzekering), huizen (verzekering van huiseigenaar of huurder) en overlijden (levensverzekering). Consumenten betalen voor deze polissen een vergoeding, een zogenaamde premie, die doorgaans veel lager is dan de kosten die zonder verzekering aan dit risico zijn verbonden. De consument die de verzekering koopt, wordt verzekeringnemer genoemd. De verzekeringnemer kan de premie in één keer betalen of via een betalingsplan dat de totale kosten verdeelt in betalingen die maandelijks, per kwartaal of jaarlijks worden gedaan.

De student kan:

- basisconcepten rondom verzekeren uitlegeen (onthouden);
- beschrijven hoe de verzekeringsmarkt werkt en wat de verzekeringsprincipes zijn;
- theoretische kennis en praktische vaardigheden toepassen in verzekeringskwesities;
- analyseren van risico's en kenmerken geven van commerciële en niet-commerciële verzekeringen, alsook levens- en schadeverzekeringen;
- verzekeringsproducten evalueren die op de markt verkrijgbaar zijn;
- creëren van een individuele verzekeringsportefeuille gepersonaliseerd op basis van werkelijke behoeften.